

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

Књига XXIII

Book XXIII

ETHNO-CULTURAL ANNALS

for the study of the culture of eastern Serbia and the adjacent areas

EASTERN SERBIA AND ESSENTIAL QUESTIONS FROM SERBIAN PAST AND PRESENT

ethnology, archaeology, and related disciplines

Editors

Vojislav Filipović
Ivica Todorović

Editorial Board

Mihaj Radan (Romania), Mirko Blagojević, Milina Ivanović Barišić,
Gordana Blagojević, Dragan Žunić, Stanka Janeva (Bulgaria),
Vladimir Petrović, Aleksandar Bulatović, Daniela Heilmann (Germany),
Aleksandra Papazovska (Macedonia), Irena Ljubomirović, Zoran Vučić,
Nina Aksić, Slaviša Milivojević

Svrljig
2020

Књига XXIII

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

за проучавање културе источне Србије и суседних области

ИСТОЧНА СРБИЈА И ВАЖНА ПИТАЊА ИЗ СРПСКЕ ПРОШЛОСТИ И САВРЕМЕНОСТИ етнологија, археологија и сродне науке

Уредници

Војислав Филиповић

Ивица Тодоровић

Редакција

Михај Радан (Румунија), Мирко Благојевић, Милина Ивановић
Баришић, Гордана Благојевић, Драган Жунић, Станка Јанева (Бугарска),
Владимир Петровић, Александар Булатовић, Данијела Хелман
(Немачка), Александра Папазовска (Македонија), Ирена Љубомировић,
Зоран Вучић, Нина Аксић, Славиша Миливојевић

Сврљиг

2020

УДК 008:39(082.1)

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

Зборник је покренут 1995. године на иницијативу проф. др Сретена Петровића и Етно-културолошке радионице Сврљиг

Издавач: Центар за туризам, културу и спорт, Боре Прице 2, Сврљиг

За издавача: Милена Ристић

Рецензенти: др Јованка Радић, др Софија Милорадовић, др Гордана Благојевић, др Александра Павићевић, др Александар Капуран, др Владимир Петровић, др Војислав Филиповић

Класификација: Татјана Филиповић – Радулашки

Припрема и штампа: Галаксијанис, Ниш

Тираж: 150

ISBN 978-86-84919-42-9

САДРЖАЈ

I

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ И СУСЕДНИХ ОБЛАСТИ

V. P. Vučković: THE LATE PREHISTORIC MACRO-LITHIC TOOLS FROM THE SITE OF LAZ, THE VILLAGE OF MIRILOVAC, MUNICIPALITY OF PARAĆIN	9
A. Алексић, В. Филиповић: БРОНЗАНИ БОДЕЖ И НОЖ СА ТРАСЕ МАГИСТРАЛНОГ ГАСОВОДА ИЗ ОКОЛИНЕ ЗАЈЕЧАРА	19
J. Д. Митровић: СТАРИ (НОВИ) НАЛАЗИ ИНКРУСТОВАНЕ КЕРАМИКЕ ИЗ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ	27

II

ПРОУЧАВАЊА ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ И С ЊОМ КУЛТУРНО ПОВЕЗАНИХ ОБЛАСТИ

M. Ивановић Баришић, Ђ. Трубарац Матић: ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА СРБА У РУМУНИЈИ ДАНАС	41
Д. С. Радисављевић: НАДГРОБНИЦИ ОД СТУДЕНИЧКОГ МЕРМЕРА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК ЈУЖНО ОД ЗАПАДНЕ МОРАВЕ	61
Б. Анђелковић: ЕТНИЦИТЕТ И ХОДОЧАШЋЕ: ПРИМЕР ПОКЛОНИЧКОГ ПУТОВАЊА У МАНАСТИРЕ ПИРОТСКОГ ОКРУГА	91
Н. Ђокић, М. Марковић: ЦРКВЕНИ ХРАМОВИ ПАРОХИЈА: ЖБЕВАЧКЕ, КЛИНОВАЧКЕ И РАКОВАЧКЕ У ОПШТИНИ БУЈАНОВАЦ	107
С. Тодоров: О НАРОДНОСТИ ЂОРЂА ПУЉЕВСКОГ	133
Ж. Б. Вељковић: ЈОШ ЈЕДНОМ О НАЗИВУ <i>СВРЛИГ</i> (<i>СВРЉИГ</i>)	145

III

ИСТРАЖИВАЊА СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ КУЛТУРНЕ ПРОШЛОСТИ

- И. Р. Тодоровић: ПУТОКАЗИ ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈУ ДРЕВНИХ ИДЕЈНИХ И ИДЕНТИТЕТСКИХ МАТРИЦА 153
- М. Ивановић Баришић: ТИХОМИР ЂОРЂЕВИЋ О НАРОДНОЈ НОШЊИ 183
- Н. Аксић: КУЋА И ПОКУЋСТВО У ВУКОВОМ РЈЕЧНИКУ (1852) НА ФОНУ НАРОДНОГ ГРАДИТЕЉСТВА XIX ВЕКА И С ОСВРТОМ НА ДИЈАЛЕКАТСКЕ ЗБИРКЕ РЕЧИ 203
- Ж. Б. Вељковић: ‘ЗАМЕЊУЈУ’ ЛИ (СТАРО)СРПСКО И (СТАРО) ХРВАТСКОЧАКАВСКО ^У, ТЈ. *ЈУ, У, О, И, Е И А, ТЈ. [*]Ь У НАШИМ ДИРЕКТНИМ ГРЕЦИЗМИМА СРЕДЊОГРЧКО ИСПИЛОН, У [Û, I]? 217

IV

ХРОНИКА

Осврти и прикази

- Ђорђина Трубарац Матић, У јеленовом колу – мотив јелена у српској обредној лирици (Ивица Тодоровић) 229

ОСВРТИ И ПРИКАЗИ

УДК 821.163.41-14.09:398.8

Ђорђина Трубарац Матић, У јеленовом колу – мотив јелена у српској обредној лирици.

Посебна издања, књ. 92. Београд, 2019: Етнографски институт САНУ

Настала као резултат вишегодишњег прикупљања и истраживања веома исцрпне грађе, књига „У јеленовом колу – мотив јелена у српској обредној лирици“ др Ђорђине Трубарац Матић представља сасвим оригиналан научни подухват, јер су у њој показане могућности квалитетног мултидисциплинарног приступа, чије вредности – уз познавање и коришћење литературе са различитих подручја и истанчан методолошки приступ – у потпуности долазе до изражаја.

Књига обилује квалитетним анализама и закључцима, тако да је тешко побројати све што је у њој занимљиво и значајно. Пре свега, методолошки приступ је иновативан и, као што се показало, веома делотворан, односно – непосредна примена Лотманове теорије семиосфере приликом анализе српске обредне лирике у конкретном обредном контексту представља нешто што је истовремено и вредно и ново, дајући значајан допринос унапређењу методологије проучавања народне традиције.

Исто се односи и на одгонетање бројних недоумица везаних за значење различитих митско-религијских садржаја присутних у разматраним традицијским манифестацијама и обрасцима. На основу конкретних примера из анализиране грађе, ауторка указује да ти садржаји припадају високо развијеним семиотичким структурама, које смо (у релативно новије време, када долазимо до етнографске грађе) затекли у распарчаном стадијуму одумирања. Међутим, и ова доступна грађа је у српској обредној лирици зачуђујуће добро очувана у односу на већи део Европе, тако да, као што показује ауторка, може бити од изузетног значаја за реконструкцију и разумевање митско-религијских корена не само српске, балканске и словенске, већ и многих елемената шире европске и индоевропске културне баштине.

Да је њена студија о јелену у српској обредној лирици свеобухватна, изузетно подстицајна и занимљива сведоче нам, поред претходних назнака, и наслови поглавља (и потпоглавља) као што су: „Годишњи народни обредни календар као текст“, „Коледарске поворке“, „Јелен и кошута у коледарским песмама“, или, пак, „Златороги јелен“, „Аждаја која гута јелена и змајевити јунак“, „Примордијални јелен“, „Космички кујунција“ и тако даље.

На пажљиво и инспиративно срочених 250 страна ове студије, уз разумљив и веома допадљив стил, ауторка нас упознаје не само са семиотичким структурама у којима се јелен јавља у српској обредној лирици (првенствено у коледарским песмама), већ нам приређује прави интелектуални доживљај, условљен чињеницом да је успе-

ла да сагледа универзални контекст разматране проблематике, уз бројне илустративне примере и паралеле из различитих области, земаља и традиција. Уз овакву научну студију, сваки читалац – макар и несвесно – пожели да буде истраживач и научник, јер нам ауторка даје не само одговоре и одгонетке, већ нас и магнетично увлачи у предмет своје анализе, истовремено указујући на читаве нове светове који се у њему крију. Наведени светови нових научних открића читаоца непосредно упућују ка примордијалним, древним представама (индо)европског човека о животу, смрти, циклусима рађања и умирања, биокосмичкој обнови и човековој улози у њој.

Стога студију Ђорђине Трубарац Матић с највећим задовољством можемо препоручити не само (у ужем смислу) научној, већ и широј читалачкој публици. Захваљујући овој књизи свако ће, наине, пронаћи много тога оригиналног и надахњујућег, па и парадоксално новог, у обредној заоставштини предака. Наравно, од првостепеног значаја је њена научна вредност, за коју сматрамо да је трајног карактера и да несумњиво заслужује признање научне заједнице.

Ивица Тодоровић